

Dağlık Karabağ Konusunda Bölgede Olağanüstü Durum Yaşanmaktadır

" Türk dış politikasındaki hareket kalabalığı devam ederken Dağlık Karabağ konusunda son günlerde çok önemli ve alışılmadık bir ötesinde gelişmeler yaşanmaktadır. Peki, ama Ankara Karabağ konusunda yaşanan gelişmelerin neresindedir ve acaba yeterince takip edebiliyor mu? Bu soruya müspet cevap vermek güçtür. "

Zira Son iki ay içerisinde Türk dış politikasının ana eksenine baktığınızda İsrail ile yaşanan kriz ve Gazze konusu ile İran'a karşı ABD'nin başlattığı yaptırım kararı karşısında Türkiye'nin karşı tutumunun ağırlıklı yer tuttuğu görülmektedir. Bu çerçevede Batı'da yaşanan eksen kayması tartışmaları ve bunun Türkiye'ye yansımaları ile yine bu gelişmelere paralel yaşanan terör hadiselerini ön planda görmekteyiz. İsrail ve Gazze yönetimi ile gelişen ilişkilere paralel olarak İsrail ile savaşın eşiğine gelinmesi, İran ile yakınlaşan görüntü ve ABD ile soğuyan ilişkiler paralelinde Kırgızistan'da Kırgızlar ve Özbekler arasında yaşanan iç çatışmalara yeterli ve zamanında tepki veremeyen bir Türkiye görüntüsü ve algısı ile karşı karşıyayız. Bu manzara karşısında Türkiye'nin Dağlık Karabağ konusunda yaşanan olağan dışı diplomasi hareketliliğini yakından takip edebilmesi pek de olası değil.

Dağlık Karabağ eksenli olarak bölgede olağan dışı gelişmeler yaşanmaktadır. Öncelikle Azerbaycan artık savaşı ciddi bir seçenek olarak masaya koymaya başlamıştır. 17 Haziran 2010 tarihinde Petersburg'da 14.Uluslararası St. Petersburg Ekonomik Forumu çerçevesinde Sarkisyan-Aliyev-Medvedev üçlü buluşması gerçekleşmiştir. 16 Temmuz'da 7. Yüzyüze görüşme planlanırken 6. defa yüz yüze yapılan bu görüşmeye Azerbaycan Devlet Başkanı gitmeden önce Azerbaycan Parlamentosu ülkenin savunma bütçesini 400 milyon Manat daha artırarak 2.2 milyar Manat'a çıkarmıştır. Bu rakam aslında Ermenistan bütçesinin genelinden bile fazladır ve Azerbaycan'ın savunma alanında geldiği durumu göstermektedir. Petersburg zirvesinden önemli bir neticenin çıkmaması başta Ermenistan olmak üzere bölgede ciddi bir endişenin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Zira son dönemlerde Azerbaycan ve Ermenistan arasında cephede çeşitli çatışmalar yaşanmaktadır.

Azerbaycan ile Ermenistan arasında yaklaşık 22 yıldır savaş hali devam etmektedir. Yine yaklaşık 16 yıl iki aydır ateşkes ilan edilmiştir. Ancak hala bir barış anlaşması imzalanamamıştır. Daha önceki makalelerimizde ayrıntıları ile

değindiğimiz Ermenistan'ın 100 yıllık stratejisi gereği de 2015'ten önce barışa pek de yanaşmayacağı bilinmektedir. Bununla beraber bölgede Azerbaycan giderek güçlenmektedir. Hem nüfus, hem de nüfuz olarak güçlenmektedir. Ermenistan ise hem nüfusu azalmakta ve hem de ekonomik kaynakları ile giderek zayıflayan bir ülke konumuna gerilemektedir. Bu şekilde devam etmesi durumunda Azerbaycan ordusunun Ermenistan'ı rahatlıkla yenebilecek güce ulaştığı gerçeği Ermenistan'ı telaşlandırırken Azerbaycan'ı da işgal edilmiş topraklarını geri alma konusunda cesaretlendirmektedir. Ermenistan Azerbaycan'ın ateş gücünü test etmek için cephe hattı boyunca zaman zaman Azerbaycan hedeflerine taciz ateşi açmakta ve bölgede sıklıkla çatışmalar yaşanmaktadır.

Azerbaycan ve Ermenistan arasında sürecin tam da tıkanma noktasına girdiği bir dönemde Toronto'da G-20 zirvesi sebebi ile bir araya gelen liderlerden AGİT Minsk Grubu eş başkanı olan ülkelerin Devlet Başkanları ABD Başkanı Barack Obama, Rusya Başkanı Dmitri Medvedev ve Fransa Başkanı Nicolas Sarkozy üçlü bir zirve düzenleyerek Dağlık Karabağ sorunu konusunda adeta bir yol haritası çizen bir deklarasyon yayınlamışlardır. Bu deklarasyonda özetle Azerbaycan ve Ermenistan'ın Dağlık Karabağ konusunda yürüttüğü müzakere sürecinde kaydedilen aşamaya dikkat çekilmiş ve artık "Barış Anlaşmasının yazılımı başlamalıdır" denilmiştir. Ayrıca metinde Ermenistan için işgalci sıfatı kullanılmıştır.

Üç Devlet Başkanının L'Aquila Zirvesi'nde yayınladıkları deklarasyonda anlaşma prensiplerinin şu çerçevede olması önerilmiştir.

- Dağlık Karabağ'ın çevresindeki işgal edilmiş bölgeler boşaltılmalıdır.
- Dağlık Karabağ'ın güvenliğini temin edecek ve kendini yönetebilecek bir "geçici yönetim" oluşturulmalıdır.
- Dağlık Karabağ'ı Ermenistan'a bağlayan bir koridor oluşturulmalıdır.
- Mülteciler ve yurtlarından ayrılanların geri dönmesi sağlanmalıdır.
- Uluslararası bir barış gücünü de içine alan güvenlik garantileri verilmelidir.
- Bölge halkının iradesini beyanla bölgenin nihai statüsünün ileri bir tarihte belirlenmesi gerekmektedir.

Yayımlanan bu deklarasyon sonrasında önce Ermenistan'dan ve ardından da Azerbaycan'dan bu prensiplerin temelde kabul edildiği ifade edilmiştir.

Obama-Medvedev-Sarkozy deklarasyonu sonrasında ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton'un bölgeye ziyareti gerçekleşmiş ve bütün çabalar Azerbaycan'ı savaş seçeneğinden uzaklaştırarak 16 yıl 2 aydır devam eden barış görüşmelerine

oturtma üzerine yoğunlaşmıştır.

Bu çabalardan şimdilik ciddi bir sonuç çıkmamıştır. Ancak son yaşanan gelişmelerden sonra şu tespitlerde bulunmak mümkündür:

1. Türk-İsrail ve Türk-ABD ilişkilerinin gerilmesi her iki ülkeyi de bölgede Azerbaycan'a yöneltmiştir. Azerbaycan'ın var olan önemi daha da artmıştır.

2. İran'a karşı yaptırımlar sıkılaştırılırken bu ülkeyi çevreleme faaliyetleri de giderek artmaktadır. Bu çerçevede Azerbaycan'ın kazanılması son derece önemlidir.

3. Rusya'da Dmitri Medvedev ile Vladimir Putin arasındaki yönetim anlayışı giderek daha fazla ön plana çıkmaktadır. Medvedev giderek daha fazla ipleri eline almaktadır. Batı ile iyi ilişkiler kurmak ve İran'ı dışlamak konusunda Medvedev'in cesur çıkışları söz konusudur. Bu durum İran ve Türkiye'nin pozisyonunu zayıflatırken Azerbaycan'ın durumunu güçlendirmektedir.

4. ABD ve Rusya bölgede bir savaş istememektedirler. Azerbaycan ise her geçen gün daha fazla savaş seçeneğinden bahsetmektedir. İran'a odaklanmış olan ABD hem Dağlık Karabağ sorununun bir an önce çözülmesini ve hem de Türkiye-Ermenistan arasındaki ilişkilerin normalleşerek sınırların açılmasını arzulamaktadır.

5. Türk-İsrail ilişkilerinin trendine ve Türk-Amerikan ilişkilerinin dinamiğine paralel olarak sonbaharda sözde soykırım iftiraları Temsilciler Meclisi gündemine gelebilir. Bu ise Türk-ABD ilişkilerini yeniden sıkıntıya sokabilir.

6. Ermenistan bir taraftan 2015'e kadar çözüm istememektedir. Diğer taraftan da Azerbaycan'ın savaş tehdidi ve ABD ile kısmen de olsa Rusya'nın çözüm baskısı altındadır.

Değerlendirme

Yukarıda da ifade edildiği gibi Kafkasya bölgesinde normal dışı veya olağanüstü gelişmeler yaşanmaktadır. Ankara her ne kadar biz "sessiz diplomasiye geçtik" diye kendisini avutsa da bu olağanüstü gelişmelerin hiçbir yerinde yoktur. Türkiye enerjisini başka alanlarda harcamakta ve dış politika önceliğini yanlış sıralamaktadır.

ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton'un bölge ziyaretinin en önemli iki amacından birisi Azerbaycan'ı barış masasında tutmak ise, diğer amacı da Türk-Ermeni ilişkilerinin normalleşmesini gerçekleştirmektir. ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Phillip Gordon, Clinton'un Doğu Avrupa ve Güney Kafkasya ziyaretinin detaylarını sunarken Clinton'un Ermenistan'a yapacağı ziyaretin, Ermeni-Türk Protokollerinin

onanması sırasında askıda kalan Ermeni- Türk ilişkilerinin normalleşmesi sürecine yeni bir ivme kazandırmak için iyi bir neden olacağını söylemesi buna delildir. Diğer taraftan Rusya Demiryolları İdaresinin Ermenistan Demiryollarının Türkiye sınırına kadar olan kısmının bakım ve yenileme çalışmalarını hızlandırması da önemli bir "tüyo" olarak değerlendirilebilir.

Clinton'un Azerbaycan'ı silahlı çözüme el atmama konusundaki çabalarını ise bizzat ABD Dışişleri Bakanının açıklamalarından görmekteyiz. Clinton yaptığı açıklamada şu ifadelerde bulunmuştur: "ABD, Karabağ çözümünün barışçı yollardan çözümünden yanadır. Sorunun, toprak bütünlüğünün korunmasını öngören Helsinki nihai senedi çerçevesinde ele alınması gerektiğine inanıyoruz. Bölgede askeri güç kullanılmasına karşıyız. ABD, sorunu çözemez; ancak taraflara anlaşmaları için yardımcı olabilir. Daha dinamik biçimde aracı olmaya hazırız." Görüldüğü gibi ABD açısından iki önemli konunun en üst düzeyde bölgede takibi yapılmaktadır. Türkiye ise bu konuda şimdilik oyun kurucu pozisyonda değildir ve sadece küresel güçlerin çözümünün bir parçası halindedir.

Bütün bu gelişmelerin ışığında Erivan yönetiminin 2015 stratejisinden vazgeçmesi ve kısa vadede çözüme katkıda bulunacak bir girişimde bulunması söz konusu olabilir mi? Ermenistan hükümeti çözüm konusunda küresel bir baskı kısıncındadır. Ancak bu baskı hiçbir zaman Ermenistan'ı ödün vermeye zorlamak şeklinde değildir. Ermenistan sadece küresel güçler tarafından "lütfen ikna" edilmeye çalışılmaktadır. Buna karşın asıl baskı Türkiye ve Azerbaycan'a yöneltilmektedir. Bu durumda daha önce de çeşitli defalar ifade ettiğimiz gibi Erivan'ı barışa zorlayacak asıl güç küresel güçlerin baskıları değil, Azerbaycan'ın ekonomik ve askeri açıdan giderek daha fazla güçlenmesidir. Erivan hükümeti 2015 stratejisinden kolay kolay vazgeçmek istemeyecektir. Hele ki, konjonktür (Türk-İsrail ve Türk-ABD ilişkileri bu kadar kötü bir durumda iken) Ermeniler lehine iken bu fırsatı sonuna kadar kovalamak isteyeceklerdir. Yine daha önce de ifade ettiğimiz gibi, bunun bir tek istisnası vardır. O da Azerbaycan'ın savaş ihtimalini ciddi olarak gündeme almasıdır. Son günlerde iki ülke arasında sıklaşan karşılıklı taciz ateşleri ve sınırlı çatışmalar bunu açık şekilde göstermektedir. Netice olarak Ermenistan 2015 yılına kadar barıştan kaçmaya çalışacaktır. Ama savaşın kaçınılmaz olduğu noktada ise manevra yaparak birkaç rayonu boşaltma yoluna gidebilecektir. Aksi takdirde sonbahara doğru kısa süreli bir savaşı kaçınılmaz olarak görmekteyiz. 27 Haziran 2010 tarihinde ele aldığımız bir makalede şunları ifade etmiştik: "3 Temmuz 2010 tarihinde ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton'ın Azerbaycan ve Ermenistan'ı ziyareti sonrasında bölgede taciz ateşlerinin orta çaplı bir çatışmaya dönmesi ihtimali giderek yükselmektedir. Erivan yönetiminin barış masasına oturmak istememesi Azerbaycan'ı böyle bir

taciz ateşi sonrasında Ermenistan'a ulaştığı gücü göstermesi ve Ermenistan'ı barışa zorlaması fırsatı verebilir. Bu ise bölgede birkaç gün sürebilecek bir orta çaplı savaşı gündeme getirebilir." <http://turksam.org/tr/a2102.html> Bugün yaşanan bütün gelişmelere rağmen yukarıdaki fikrimizde kalmaktayız.

Son bir not: ABD Dışişleri Bakanı Hilary Clinton'un Erivan ziyareti sırasında Ermenilerin 1915 yılında yaşanan tehciri "soykırım" olarak andıkları ve "Çiçernakaberd" dedikleri anıta gitmediği şeklinde Türk basınında çıkan ifadelerin gerçeği yansıtmadığı ve Clinton'un bu yere giderek çiçek bıraktığı resimleri ile Ermeni basınında mevcuttur. İlgili resim Ermeni basınında alınarak yukarıda verilmiştir.